

ΓΡΑΦΕΙ Η ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΚΑΡΑΛΗ
akarali@pegasus.gr

Ποια «καλλιτεχνική συμμαχία» ένωσε την Κυβέλη και την Κοτοπούλη; Ποιες οι διαφορές τους με τον Φ. Πολίτη; Γιατί κάποια στιγμή ο υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων, Γ. Παπανδρέου, «σίκωσε τα χέρια ψηλά»; Οι απαντήσεις στο «παρασκήνιο» της δημιουργίας του Εθνικού Θεάτρου, πριν από 84 χρόνια. Την πορεία προς την ίδρυση της κρατικής σκηνής και την έναρξη λειτουργίας της φωτίζει η πολυτελής έκδοση «Εθνικό Θέατρο: Τα πρώτα χρόνια (1930-1941)» (Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης). «Το 1930, με τον νόμο 4615 "περί ίδρύσεως Εθνικού Θεάτρου", η αστική δημοκρατία πιστώθηκε μ' ένα σημαντικό θεσμικό επίτευγμα στον τομέα της τέχνης» γράφει η Κωνσταντίνη Σταματογιαννακί.

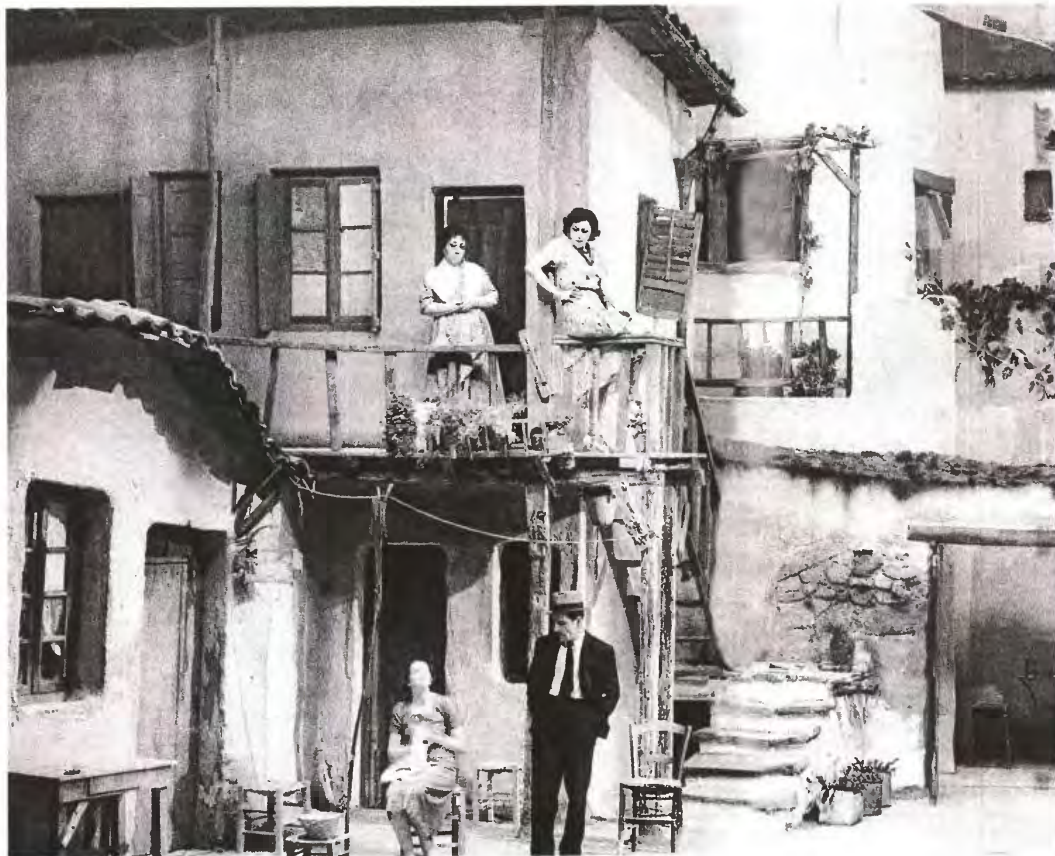
Το ρεαλιστικό σκηνικό της παράστασης «Το φιντανάκι» του Παντελή Χορν εν έτει 1933

«Δύο χρόνια αργότερα, το ευτύχημα για την κρατική σκηνή ήταν ότι πρόλαβε να ξεκινήσει τη λειτουργία της προτού να λήξει η βενιζελική τετραετία και το φιλόδοξο εκσυγχρονιστικό της πρόγραμμα...». Από το 1932 έως το 1934, στη μεταμορφωμένη και πλήρως εξοπλισμένη σκηνή της οδού Αγίου Κωνσταντίνου, ο Φώτος Πολίτης καθοδήγησε και συντόνισε το εξέχον καλλιτεχνικό δυναμικό του Εθνικού με ρεπερτόριο ελληνικής και παγκόσμιας δραματολογίας. Μετά τον αιφνίδιο θάνατο του Πολίτη, το 1934, τη θέση του σκηνοθέτη ανέλαβε ο Δημήτρης Ροντήρης. «Αξίζει ωστόσο να σημειώσουμε ενδεικτικά ότι αμέσως μετά την ανατροπή της βασιλευπτής δημοκρατίας, τον Οκτώβριο του 1935, το Εθνικό Θέατρο μετονομάστηκε εσπευσμένα κι έγινε Βασιλικόν Θέατρον».

Το εξώφυλλο της έκδοσης του Μορφωτικού Ίδρυματος Εθνικής Τραπέζης

«Στη διάρκεια της μεταξικής δικτατορίας, ο κρατικός παρεμβατισμός ενισχύθηκε κι εκφράστηκε στο πεδίο του πολιτισμού από τον Κωστή Μπαστιά... Ο κρατικός "γενικός" του Θεάτρου διέθετε την αναγκαία πείρα και απολάμβανε την προσωπική εκτίμηση του Ιωάννη Μεταξά». «Από τα... προς διευθέτηση ζητήματα (πέραν του κτηριακού) -καταρτισμός ρεπερτορίου, δραματική σχολή, σύνθεση θιάσου και καλλιτεχνικού δυναμικού- ακανθώδες αναδείχθηκε το σκηνοθετικό. Τον Μάρτιο του 1930, προτού να δημοσιευτεί ο ιδρυτικός νόμος του Εθνικού Θεάτρου, η Μαρίκα Κοτοπούλη και η Κυβέλη είχαν θέσει ως όρο για τη συμμετοχή τους στον κρατικό θίασο την τοποθέτηση ξένου καλλιτέχνη στο πόστο του σκηνοθέτη. Οι πρωταγωνίστριες είχαν ένα αντικειμενικό έρεισμα: για την τέχνη της σκηνοθεσίας, ούτε ο Πολίτης ούτε ο Μελάς μπορούσε να θεωρηθεί καθ' ύλην αρμόδιος. Μ' αυτό το επιχειρήμα, η Κοτοπούλη δήλωνε ότι "σκηνοθέτης δεν υπάρχει δυστυχώς κανείς στην Ελλάδα" - και συνέχιζε φωτογραφίζοντας τους δύο παλιούς συνεργάτες της...». Η απάντηση δόθηκε από τον Λέοντα Κούκουλα, τον Φώτο Πολίτη και τον Μιχαήλ Ροδά περί του τι σημαίνει «εθνικός» σκη-

ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ 1930-1941

Η πρεμιέρα, οι κόντρες και το παρασκήνιο

Γιατί η Κοτοπούλη δήλωσε «σκηνοθέτης δεν υπάρχει δυστυχώς κανείς στην Ελλάδα», πώς μετονομάστηκε σε «Βασιλικόν Θέατρον» επί Μεταξά και άλλες άγνωστες ιστορίες από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της κρατικής σκηνής

νοθέτης... Η παρέμβαση της Κοτοπούλη και της Κυβέλης έμεινε, έτσι, στο περιθώριο. Με διαφορές προκωρούσε και η συζήτηση γύρω από το ρεπερτόριο.

Στην εκπνοή του 1930 δημοσιεύτηκε ο Οργανισμός (εσωτερικός κανονισμός) του Εθνικού Θεάτρου. Ωστόσο «το φίλα προσκείμενο στην κυβέρνηση "Ελευθερον Βήμα" αμφισβήτησε το έργο και τις επιλογές της διοίκησης του Θεάτρου. Η αντιπαράθεση γενικεύτηκε και το θέμα πήρε διαστάσεις σκανδάλου. Σε διάστημα μίας εβδομάδας η διοίκηση απέλυσε σύσσωμο το καλλιτεχνικό προσωπικό και ανέστειλε τη λειτουργία του Εθνικού Θεάτρου, μέχρις ότου ολοκληρωθούν οι επισκευές στην ιδιόκτητη στέγη του.

Τον Νοέμβριο του 1931 το θέατρο του Τσίλλερ ήταν εντέλει σχεδόν έτοιμο και στις 16 του μηνός ο Ιωάννης Γρυπάρης αξιόθηκε ν' ανακινώσει την επανέναρξη των εργασιών του Εθνικού... Στο τέλος του 1931, όμως, ο Νικόλαος Λάσκαρης παραβλήθηκε από πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου, προβάλλοντας λόγους υγείας. Οι αντίδικες ανάμεσα στα μέλη της πολιτροπώσεως διοίκησης του Θεάτρου είχαν προβληματίσει τον Γεώργιο Παπανδρέου που ενεργούσε προεδρικό διάταγμα, το οποίο υπαγό-

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ

Μέσο: . . . . . ΕΘΝΟΣ

Ημ. Έκδοσης: . . . 21/3/2014 Ημ. Αποδελτίωσης: . . 21/3/2014

Σελίδα: 53

Με τον «Αγαμέμνονα» του Αισχύλου σκώθηκε η αυλαία του Εθνικού Θεάτρου το 1932

Ο Αιμίλιος Βεάκης ως Οιδίπους στην παράσταση «Οιδίπους τύραννος» το 1933 και η Κατίνα Παξινού ως Φαίδρα στον «Ιππόλυτο» του 1937

Η καλλιτεχνική επιτροπή του Εθνικού Θεάτρου το 1933: Παύλος Νιρβάνας, Φώτος Πολίτης, Ιωάννης Γρυπάρης, Γεώργιος Βλάχος, Γρηγόριος Ξενόπουλος και Θεόδωρος Ν. Συναδινός

Η πρώτη αυλαία σκώθηκε με «Αγαμέμνονα»

Στις 19 Μαρτίου 1932 σκώθηκε η αυλαία του Εθνικού Θεάτρου με τον «Αγαμέμνονα» του Αισχύλου, σε σκηνοθεσία Φ. Πολίτη, με πρωταγωνιστές τους Αιμ. Βεάκη, Κ. Κωνσταντοπούλου (Κ. Παξινού), Αλ. Μινωτή. «Ο Φώτος Πολίτης, με σκηνογράφο τον Κλώνη, που έπαιξε ένα σκηνικό που παρέπεμπε σε εικαστικούς χώρους του γερμανικού εξπρεσιονιστικού κινηματογράφου (Φριτς Λανγκ), και κοστούμια του Φωκά, έπαιξε μια παράσταση με ασπρόμαυρες φωτοσύναισεις, εξπρεσιονιστική εικαστική και χωρίς ίχνος λυρισμού, αφού δεν υπήρχαν αδόμητα χορικά παρά πλήθος μαζών και μουσική υπόκρουση, όπως στη Μητρόπολη του Λανγκ. Οι πρωταγωνιστές μετέφεραν ο καθένας τη μαניέρα του, αποκτιθείσα στο νατουραλιστικό, πθογραφικό και ρομαντικό θέατρο του πρώτου τεταρτού του 20ού αιώνα» αναφέρει ο Κώστας Γεωργουσόπουλος.

«Ηλέκτρα» στο Ηρώδειο

Όταν ο Κώστας Μπασσιάς, το 1935, ως διευθυντής δραματολογίου του Εθνικού, πρότεινε την «έξοδο» του αρχαίου δράματος στους «φυσικούς» του χώρου, «ο Ροντρίνς ανέλαβε το εγχείρημα. Έτσι στο Ηρώδειο ανέβηκε η «Ηλέκτρα» του Σοφοκλή, με Θηριώδη διανομή: Παξινού, Ροζάν, Γληνός, Παπαδάκη και τα νέα φινιάνια της σχολής Μανωλίδου, Κωτσόπουλος, Κατράκης». «Ο Ροντρίνς διαφοροποιήθηκε από την άποψη του Πολίτη. Ενώ ο Πολίτης είχε δραματοποιήσει τον χορό και σπηρίστηκε στους Κορυφαίους, ο Ροντρίνς επέστρεψε στην ομάδα και ρυθμοποίησε τα χορικά με ομαδική συνεκφόρηση, πρώτο στάδιο πριν τον άδοντα χορό... Αυτή η παράσταση εγκαινίασε στον σύγχρονο κόσμο και τις παραστάσεις, το 1938, στην Επίδαυρο και, αφού μεσολάβησε Αλβανικό, Κατοχή, Εμφύλιος, δημιούργησε το επείγον για το Φεστιβάλ της Επίδαυρου που παλιό ο Ροντρίνς εγκαινίασε, το 1954, με τον «Ιππόλυτο». Τον «Ιππόλυτο» όμως είχε πρώτα σκηνοθετήσει το 1937 στο Ηρώδειο με τον Μινωτή και την Παξινού... Χωρίς να αλλάξει μέθοδο και γενική φόρμα έδωσε μια πιο ρεαλιστική οπτική του Ευριπίδη». Η περίοδος κλείνει με τη σκηνοθεσία του Τάκη Μουζενιδίδη στο αρχαίο δράμα, με την «Αντιγόνη» του Σοφοκλή (1940) όταν «ο Ροντρίνς είχε αποχωρήσει και η Παξινού ταξίδευε για να εγκατασταθεί στην Αμερική. Πρωταγωνίστρια η «αδικημένη» από την τριάδα Ροντρίν, Παξινού, Μινωτή, Ελένη Παπαδάκη, Κρέων ο Βεάκης.

ρεψε τη μετατροπή του δεκαπενταμελούς Διοικητικού Συμβουλίου σε νέο, εξαμελές, την κατάργηση της Εκτελεστικής Επιτροπής και την αντικατάστασή της από Καλλιτεχνική Επιτροπή.

Ο υπουργός προσπαθούσε να κλείσει τον ασκό του Αιόλου αλλά η σχεδιαζόμενη συμμαχία της συντρόφου του Κυβέλης με την αιώνια θεατρική και πολιτική αντίπαλό της έδωσε στον Τύπο νέα τροφή και σχόλια. Κυβέλη και Κοτοπούλη, υπό τη σκηνοθεσία του Μελά, ετοιμάζαν θιασο για το ελεύθερο θέατρο.

Η δημοσίευση, όμως, του νέου διοικητικού πλαισίου της κρατικής σκηνής κατέστησε την τελευταία και πάλι ελκυστική στις δύο ηθοποιούς και τον συνεργάτη τους. «Νέα τρικυμία ενέσκηψεν», έσπευσαν να γράψουν οι εφημερίδες. Σύντομα η Κοτοπούλη και η Κυβέλη και ο Μελάς έμειναν έξω από το Εθνικό Θέατρο. Νικήτης στον «αγώνα» αναδείχθηκε ο Φώτος Πολίτης.

Ο Ιωάννης Γρυπάρης διατήρησε τη θέση του γενικού διευθυντή, ενώ ορίστηκε και πρόεδρος της, αρχικά πενταμελούς, Καλλιτεχνικής Επιτροπής, που περιελάμβανε επίσης τον Φώτο Πολίτη, τον Γρηγόριο Ξενόπουλο, τον Παύλο Νιρβάνα και τον Γεώργιο Βλάχο.